

DE SPEELTUIN VAN DE KINDERTHERAPEUT
OEFENINGEN EN HANDVATTEN VOOR DE PRAKTIJK

Leesexemplaar

De speeltuin van de kindtherapeut
Oefeningen en handvatten
voor de praktijk

Dominiek Huis in 't Veld-Verhoeven

Pelckmans Pro

© 2017, Dominiek Huis in 't Veld-Verhoeven en Pelckmans Pro
Pelckmans Pro maakt deel uit van Pelckmans uitgevers nv (www.pelckmansuitgevers.be,
Brasschaatsteenweg 308, 2920 Kalmthout, België)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande en schriftelijke toestemming van de uitgever, behalve in geval van wettelijke uitzondering. Informatie over kopieerrechten en de wetgeving met betrekking tot de reproductie vindt u op www.reprobel.be.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced, stored or made public by any means whatsoever, whether electronic or mechanical, without prior permission in writing from the publisher.

Omslagontwerp: Nanja Toebak

Illustraties: Hans Innemee

Zetwerk: Crius Group

ISBN 978 94 6337 028 8

D/2017/13955/13

NUR 770/777

pelckmanspro.be

pelckmanspro.nl

Pelckmans Pro

INHOUD

Inleiding // **7**

Dankwoord // **II**

Legenda gesorteerd op doel // **13**

Woorden // **17**

Metaforen // **51**

Tekeningen // **139**

Beweging // **191**

Therapeutische spellen // **243**

Uitgelicht // **271**

Auteurs // **275**

Trefwoorden // **285**

INLEIDING

Voor u ligt *De speeltuin van de kindertherapeut*. Mogelijk doet de titel u denken aan *De schatkist van de therapeut*, het succesvolle boek van Monica Gundrum en Nele Stinckens (Acco, 2010; Pelckmans Pro, 2016). De speeltuin is geïnspireerd op het principe van de schatkist, het delen van kennis en innovatieve interventies, concrete oefeningen en werkmethodes van en voor therapeuten. De speeltuin richt zich specifiek op de doelgroep kinderen en jeugd. Diverse therapeuten uit verschillende stromingen, onder meer speltherapeuten, maatschappelijk werkers, psychotherapeuten, psychologen, coaches en systeemtherapeuten delen ook hier hun kennis.

Als startende therapeut heb je meestal je theoretische kennis op orde. Je kent de ontwikkelingsfasen van kinderen, waar het kan stagneren en welke stoornissen er bestaan. Ook de basis van de gesprekstechnieken heb je onder de knie. Maar wat je concreet met een kind of jongere kunt doen, is je vaak minder bekend. Daar komt 'werkervaring' om de hoek kijken. Je merkt al snel dat kinderen en jongeren zich niet altijd voegen in wat jij en je team bedacht hebben of de protocollen die voorhanden zijn. De wetenschap biedt ons therapeuten echter vaak mooie en goed opgebouwde technieken en handvatten. Naar aanleiding van de gesprekken die je met je cliënten hebt, bouw je meer kennis op. Cliënten, jeugdigen, laten je hun creativiteit dagelijks zien. Je krijgt echter ook te maken met situaties waarbij de cliënt stagneert of er onverwachte wendingen op je pad komen. Dan schaaf je bij wat je al wist, je voegt iets toe of je past aan. Je ontwikkelt een eigen 'klinisch kompas', waarop je na verloop van tijd kunt vertrouwen. Met dit kompas ben je in staat een betekenisvolle therapeutische relatie op te bouwen, van waaruit je samen zoekt naar de juiste richting. Je bereikt samen een punt waarop de cliënt en zijn omgeving tevreden zijn. Of niet, en dan zoek je verder, naar dat wat je wilt vinden of naar acceptatie.

Kinderen en jeugdigen komen vaak spelenderwijs tot ontwikkeling. Veiligheid is een eerste voorwaarde om tot deze ontwikkeling te komen. Sfeer en timing, het samenspel

van de therapeutische relatie, zijn mijns inziens te allen tijde de eerste prioriteit. Voor de ingezette werkvorm kunnen we uit de wetenschap en best practices putten. De speeltuin richt zich vooral op het spelenderwijs leren. Het biedt handvatten en vormen waarmee de therapeut groei, inzicht, inzet en verandering kan stimuleren. Of en wanneer wat ingezet kan worden, wordt door de therapeut bepaald. Daarbij dient goed gekeken te worden wat bij het kind past en op welk moment, maar ook naar wat de therapeut zelf aankan. Tevens is het belangrijk aan te sluiten bij het niveau van het kind en de fase in het therapeutisch proces. Te snel te veel vragen, kan contraproductief werken. Een kind dat niet op een klimrek durft, verdient aanmoediging, maar dient niet op het hoogste plateau te worden gezet. Soms is het misschien nog te vroeg en moet het leren op de grond te spelen. Maar soms zit er mogelijk iets in de weg dat opgeruimd kan worden.

De speeltuin biedt tal van mogelijkheden tot groei en verandering, maar moet niet gezien worden als een trukendoos. Het biedt steuntjes in de rug, motiverende (gespreks-) technieken, veelzeggende metaforen en krachtige bewegingsoefeningen. Mits ingezet binnen het juiste klimaat, onder de juiste randvoorwaarden, kunnen ze bijdragen aan het – soms magische – proces waarbij je jeugdigen ziet herstellen, verwerken en versterken.

Concreet biedt dit boek therapeuten vaardigheden en afwisseling om in gesprek te gaan, zoals te lezen in het hoofdstuk 'Woorden'. Onmiskenbaar in het werken met jeugdigen, is het gebruik van metaforen. 'Metaforen' bieden veiligheid en soms meer kracht dan woorden. In dit hoofdstuk vindt u zeker krachtige vergelijkingen die hun effectiviteit al meer dan eens in de praktijk hebben bewezen. Ze zijn zowel gericht op inzicht, psycho-educatie als op diagnostiek. In 'Tekeningen' vindt u allerlei creatieve opdrachten die jeugdigen de mogelijkheid bieden zich te uiten op een manier die bij hen past. Het daaropvolgende hoofdstuk 'Beweging' neemt ons mee in de kracht van ons lijf, waarbij onder meer sociale vaardigheden, intuïtie, ontspanning en omgaan met emoties ter sprake komen. 'Therapeutische spellen' omvat een kleine greep uit het beschikbare spel materiaal voor therapeuten. Vervolgens komt in 'Uitgelicht' een bijzondere therapie aan bod, in te zetten bij kinderen die te maken hebben gehad met fysiek geweld. Om het wetenschappelijk onderzoek naar deze therapie te ondersteunen en de magie te verspreiden, wordt deze therapie uitgebreid besproken.

U kunt de titels van de oefeningen terugvinden in de Legenda op doel, bijvoorbeeld kennismaking, inzicht, gezinssysteem en psycho-educatie. Tevens is er een trefwoordenregister beschikbaar. De informatie over de auteurs die aan deze editie hebben deelgenomen, kunt u terugvinden in de personalia van de auteurs.

Bij iedere oefening wordt ook aangegeven of ze individueel of in groep of in een gezin uitgevoerd wordt.

Zoals u zult begrijpen, is de Speeltuin verre van volledig. Het heeft in geen geval de intentie een compleet beeld te schetsen van al wat er beschikbaar is in ons werk als therapeuten. Speeltuinen zijn vaak niet kapot te krijgen, maar er worden wel regelmatig toestellen bijgevoegd. Zodoende nodig ik u bij deze uit, wanneer u naar aanleiding van het lezen van dit boek inspiratie krijgt, uw ervaring en kennis te delen. Daarbij is de werving voor *'De speeltuin, deel 2'* hierbij officieel van start gegaan!

DANKWOORD

Mijn dank gaat uit naar alle bekende en onbekende auteurs die enthousiast hun bijdragen hebben geleverd waardoor dit boek tot stand is kunnen komen. Zonder jullie had dit niet gekund. Het maken van dit boek was een cadeautje, waarbij ik wekelijks prachtige oefeningen en technieken mocht uitpakken, die ingezet kunnen worden in de zorg en behandeling van kinderen en jongeren.

Dank aan mijn creatieve collega's en in het bijzonder Loes, één van de hofleveranciers en mijn collega op de gang, altijd bereid tot meedenken en een luisterend oor. Lisette, dank dat je mij hebt betrokken in de uitvoering van de POPP-therapie. Laten we ervoor zorgen dat alle kleine meiden deze zorg tot hun beschikking kunnen krijgen! Mijn leidinggevende Mietske van Hooff en de GGZ Oost Brabant, voor het vertrouwen in mij en de bijdrage aan de lancering. Barbara, Mirte en Wendy, mijn voormalige opleidingsgenoten, dank voor jullie bijdrage! Dank aan mijn collega's van de Borgmolen, voor het uitvoeren van een andere en bevlogen visie op zorg. Dinco en Eveline, onbekenden voor mij, maar dank voor de hartverwarmende steun via mail.

Suzanne Verheijden, ik zou jou graag eens ontmoeten! Lenette Raaijmakers, dank voor je uitgebreide en creatieve inbreng. Dank ook aan Nancy Derboven, mijn uitgever, voor het enthousiasme en het ondersteunen en structureren van het gehele proces, alsook het zoeken van contacten.

Bovenal dank aan mijn vrienden en familie, voor het meeleven en het niet mopperen over mijn onbereikbaarheid. Mijn twee jongens, die de inspiratie zijn voor alles. Familievriend en mijn favoriete kunstenaar, Hans Innemee, voor je prachtige tekeningen en enthousiaste inzet (neem zeker eens een kijkje op www.hansinnemee.com). En, last but not least, mijn man, dank voor echt alles.

LEGENDA GESORTEERD OP DOEL

Kennismaking

Wat zit er in jouw hoofd?
Kennismakingscollage
Kennismaking Kwadrant
De vragen van de vingers van je hand

Inzichtgevend

Alle ballen in beweging houden
Ballen stapelen
Gevoelens komen en gaan
Bedoeling-gedrag-effect
Sociogram, Interpersoonlijke anamnese
Matroesjka's
De magneet
Jij versus het probleem
Externaliseren bij problemen in interpersoonlijke relaties
Basisgevoelens in blokken neerzetten
De logische niveaus

Gezinssysteem

Observatie Interpretatie
Voetbal
Gezin op tafel
De gezinsboom
Pratende placemats
Ik en mijn familie

Psycho-educatie

Woordweb

Dokter, wat heb ik? De rollen omgedraaid!

Ik ben speciaal-spel

Jenga

Jeugdjournaal

Auto's en treinen

Psycho-educatie van een kind met problemen met neurocognitieve of executieve functies

AD(H)D-posters

Brain Blocks

Communicatie

Lelijkste gezicht

Observatie Interpretatie

Woordenboek

Kletskaarten

Knokken, aanpakken, wegkruipen

Dysfunctionele, negatieve gedachten

Gedachtekracht

Psychodrama-oefening

Denkfouten

Zitten op een ballon

Het piekermoment

Mijn recept om in de puree te geraken

Twee stoelen rollenspel

Positief denken, eigen kracht

Je kunt meer als je positief denkt

Gedachtekracht

Drie goede dingen oefening

Krachtsteen

Onbekende vriend

Stripverhaal tekenen

In de put, uit de put

Toren van Pisa

Parachute

Problemen afschaffen

De mirakelvraag

Trauma

Binnenkant en buitenkant van je hoofd
Matroesjka's
Jenga
De verliesboom (rouw)
Helend spel

Ontspanning, focus

Ga uit mijn hoofd
Leeg hoofd
De boom-oefening
Hoppie
Zitten op een ballon
Handoefening
Harde spaghetti Slappe spaghetti
Droomboom
'Achterna-zit'-spel
Het piekermoment

Diagnostisch onderzoek

Stippenkaartjes
Intelligentieonderzoek-picto's
Familie in dieren
Wandeling door je huis
Vier affect-tekeningen

Exploreren belevingswereld/gevoelens

Het droomhuis/supporters gezocht
Drie huizen-oefening
Wat zit er in jouw hoofd?
Masker af
Wandeling door je huis
Helpt poëzie?
De vragen van de vingers van je hand
Levenslijn
Squiggle game
Cijfer voor welbevinden
De hoofdrolspeler – een miniverhaal maken
Ontwerpen van een eigen (metaforisch) bordspel